

Toxikologická analýza v moči – drogy, léky a jejich metabolity

Viktor Voříšek

Ústav klinické biochemie a
diagnostiky LF UK a FN v Hradci
Králové

Problematika klinické toxikologie

- Diferenciální diagnostika bezvědomí neznámé etiologie
- Konfirmace diagnózy
- Monitoring vývoje intoxikace
- Odhalení abusu
- Zjištění nadužívání preskribovaného lč

Toxikologické rozdělení nox-skupiny

- chemikálie v zemědělství (herbicidy)
- **léčivé přípravky (zejména HVLP vč drog)**
- potravinářská aditiva (konzervancia)
- průmyslové substance (rozpouštědla, mazadla, meziprodukty chem. výrob aj.)
- přírodní jedy rostlinného i živočišného původu (fytotoxiny, mykotoxiny, anorganické látky-minerály)
- spalné produkty (pohonných hmot např.)

Kvalitativní analýza

- systematické hledání neznámé noxy
- rozlišení mezi skutečnou či zdánlivou intoxikací
- neznámá anamnéza
- nejasný klinický obraz stavu
- toxické projevy indikující celou skupinu (betablokátory, diuretika, laxativa)
- kombinované otravy (alkohol + léčiva)

Kvantitativní analýza

- strategie detoxikace a léčby otravy (antidota, např. paracetamol v. acetylcystein)
- monitoring úspěšnosti detoxikace
- stanovení prognózy otravy (paraquat)
- rozlišení mezi toxickou a terapeutickou dávkou
- kombinovaná otrava (př. ethanol + methanol)
- toxikokinetické kalkulace
- toxikologický monitoring (expoze těžkými kovy)

MOČ-oblíbená tělní tekutina analytického toxikologa

- prolongace výskytu noxy a jejich metabolitů oproti krvi
- poměry metabolitů II.biotransformační fáze k volným formám
- kvantita v moči v komparaci ke kvantitativní analýze v krvi

Odběr vzorků a jeho vliv na bioanalýzu xenobiotik

- **Krev, resp. serum (plazma)** vypovídá o aktuálním stavu vyšetřovaného, klinický význam, analyticky problematické s ohledem na LOD, LOQ
  - **Moč:** obsahuje původní látky a jejich metabolity několik dní až týdnů po jednorázovém požití drogy, klinický i forenzní význam, analyticky dobře řešitelný problém
  - **Žaludeční obsah:** prognóza otravy
  - **Sliny:** pro nelaboratorní složky, diskutabilní
  - **Pot:** aktuální stav
  - **Vlasy:** obsahují původní látky a jejich metabolity až 3 měsíce po jednorázovém abusu
-

MOČ-neoblíbená matrice analytického toxikologa

- biochemické složení moči má několik negativních dopadů na analytický výsledek
- interference řady látek na úrovni – detekční, separační, hrozí devastace určitých částí instrumentu při nedodržení správné laboratorní praxe při přípravě analytického vzorku

ODBĚRY MOČE

- alterace primárního vzorku ze strany testované osoby
- velikost objemu dle analytické techniky
- jednorázová moč
- opakované odběry při odhalování abusu

Zbarvení moče

- **červený/růžový** odstín:
ampicilin, anilin, borůvky, ibuprofen, Pb, Hg, Fe
nytoin, chinin, rifampicin
- **oranžový**: warfarin, rifampicin, paprika
- **hnědý**: nitrofurantoin

INSTRUMENTÁLNÍ IMUNOCHEMICKÉ METODY V ANALYTICKÉ TOXIKOLOGII

- RIA
- **ENZYME MULTIPLIED IMMUNOASSAY TECHNIQUE (EMIT)**
- **FLUORESCENCE POLARIZATION IMMUNOASSAY (FPIA)**
- KINETIC INTERACTION OF MICROPARTICLES IN SOLUTION (**KIMS**)
- **CLONED ENZYME DONOR IMMUNOASSAY (CEDIA)**
- ENZYME-LINKED IMMUNOSORBENT ASSAY (**ELISA**)

RYCHLÁ IA – on site devices

- pro extralaboratorní terén
- policie
- riziková pracoviště
- školy
- nutnost confirmace v laboratoři
- v laboratoři NEJSOU NA MÍSTĚ

Trendy

Pro extralaboratorní terén
kapesní reflektometry

- **RapiScan** - Cozart
- **ORALSCREEN hand-held Analyzer** – Avitar
  - ENVITEC (pot)
  - UltiMed

pro laboratoře

**EIA, ELISA mikrotitrační destičky,
mikročipy**

IMUNOANALÝZA – TROCHA HISTORIE

- EMIT, využití pro detekci THC poprvé publikována NIDA (Maryland, USA, Ed. R.E.Villette) v roce 1976
- K. E. Rubenstein *et al.* , Homogeneous enzyme immunoassay. A new immunochemical technique, *Biochem. Biophys. Res. Comm.* 1972, 47, 846–851. ([PubMed](#)) první publikace

FPIA

- W. B. Dandliker *et al.* , Fluorescence polarisation immunoassay. Theory and experimental method, *Immunochemistry*, 1973, 10, 219–227.

VÝHODY IMUNOANALÝZY

- RYCHLOST přímá analýza v primárním vzorku bez potřeby jeho složitější předchozí úpravy
- MOŽNOST PLNÉ AUTOMATIZACE
není třeba analytického toxikologa k vlastnímu měření = možnost implementace metodik do celkového spektra např. biochemických metod
- PŘIBLÍŽENÍ EXTRALABORATORNÍMU TERÉNU
- VYSOKÁ CITLIVOST

NEVÝHODY IMUNOANALÝZY

- OMEZENÝ ANALYTICKÝ ZÁBĚR-DNES
POTŘEBA IDENTIFIKOVAT MINIM.300
PARENTNÍCH NOX + METABOLITY,
CELKEM 900
- NIŽŠÍ SPECIFITA
- INTERFERENCE XENOGENNÍCH LÁTEK
STRUKTURNĚ PŘÍBUZNÝCH (NĚKDY
VÝHODA)

Málo uváděné nevýhody imunochemických metod v toxikologické analýze

- finanční náročnost
- Nelineární nebo semilog kalibrace

PROFIL TOXI IA I.

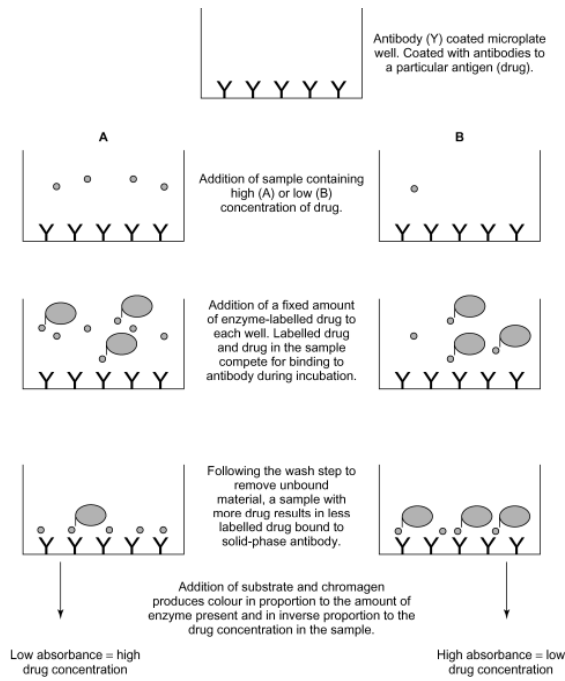
- BARBITURÁTY
- BENZODIAZEPINY
- TCA
- SALICYLÁTY
- PARACETAMOL
- OPIÁTY
- 6-MAM
- BUPRENORFIN
- LSD

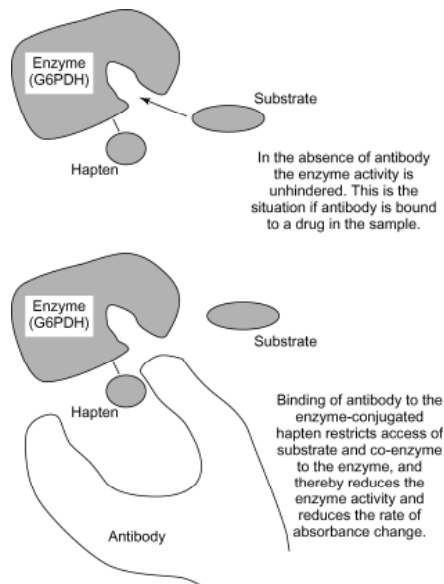
PROFIL TOXI IA II

- AMFETAMINY
- MDMA
- THC
- Met KOKAINU
- METHADON
- + TDM PROFIL (DIGOXIN, AMIKACIN, VANKOMYCIN, CyA, Tacro, Siro, Evero?, MTX, AEP : VALPROÁT, FENOBARBITAL, KARBAMAZEPIN, FENYTOIN

HETEROGENNÍ IA

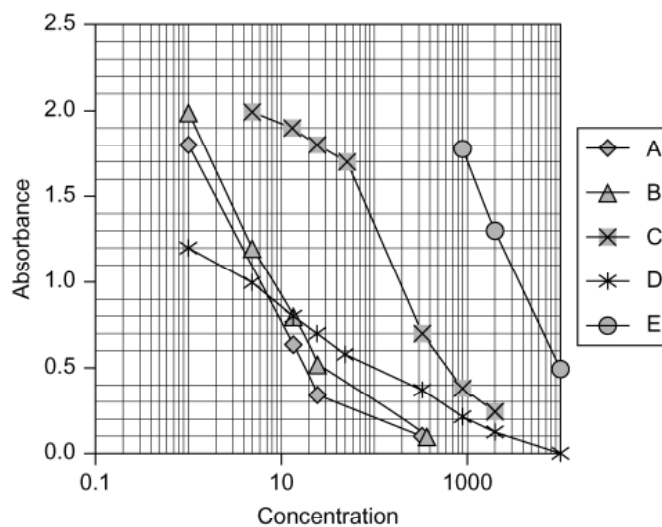
EMIT Princip

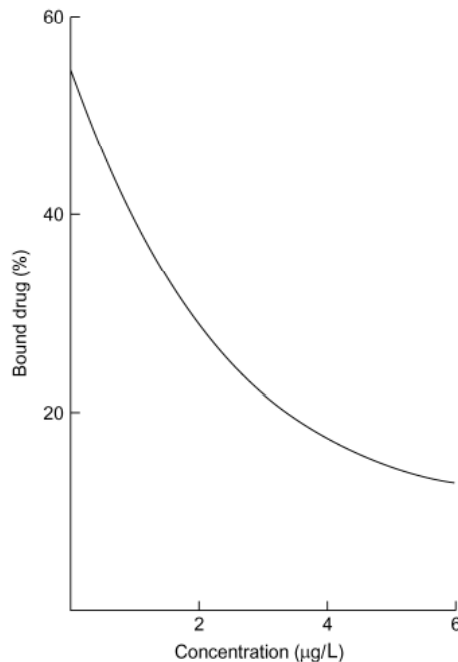
ZKŘÍŽENÁ REAKCE-VÝHODA I OMEZENÍ

$$\text{Cross reactivity (\%)} = \frac{100 \mu\text{g/L apparent morphine}}{1000 \mu\text{g/L added codeine}} \times 100 = 10 \%$$

Zkřížená reakce

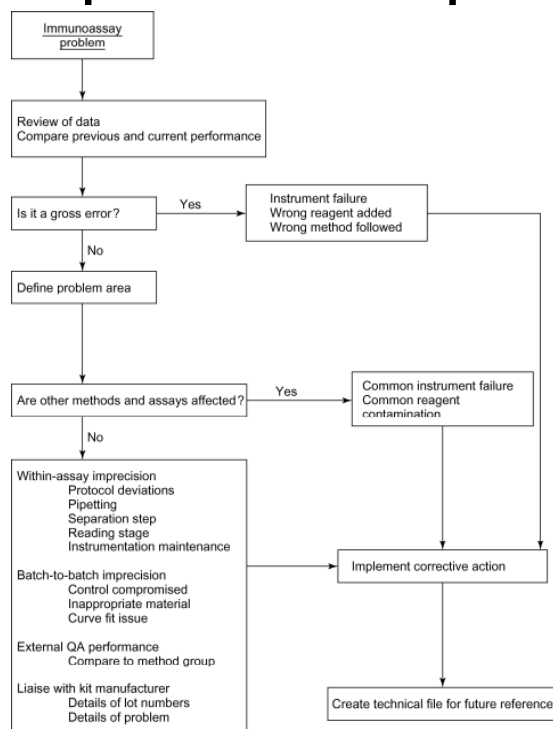
KALIBRACE IA

IA-DOBŘÍ NÁSTROJ PRO RYCHLOU ORIENTACI V MONITORINGU ELIMINACE URČITÉ NOXY

- IA v toxikologii maximálně semikvantita dle % cross react
- **AVŠAK** lze použít v monitorování detoxikace, profil poměrů krev/moč
- Př.: otrava diazepamem může být bez problému pomocí S-Benzo sledována

IMUNOANALÝZA- specifický přístup k řešení problémů

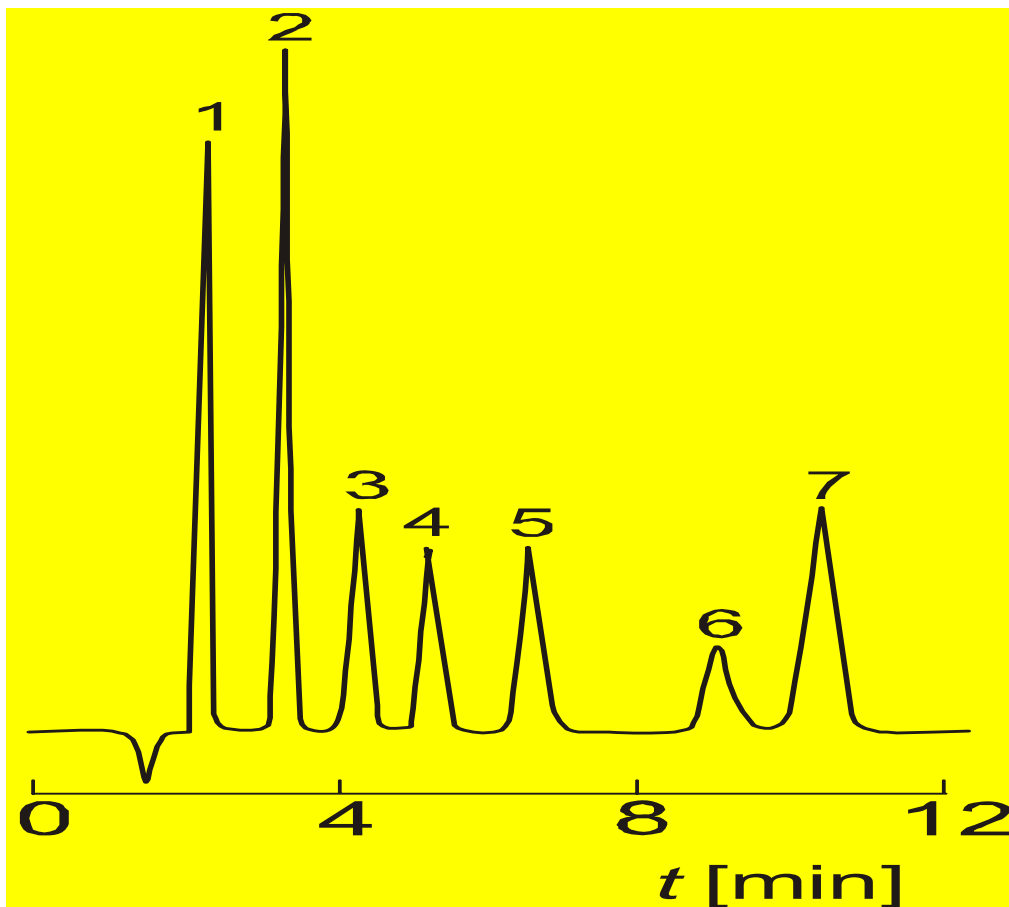

IMUNOANALÝZA-SOUHRN

- **měla, má a bude mít své nezastupitelné místo v toxikologické bioanalýze**
- **v laboratoři jako součást integrálního detekčního systému STA**
- **v extralaboratorním terénu jako rychlé imunoprecipitační orientační testy s nutností laboratorní confirmace**

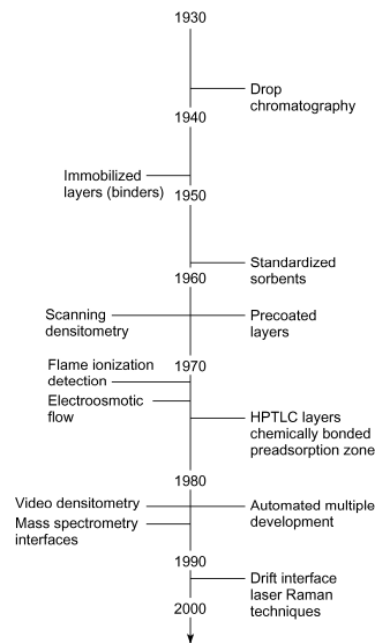
ROZDĚLENÍ METODIK DLE ANALYTICKÉHO CÍLE

- SPECIÁLNÍ
- TLC
- HPLC
- GC-FID
- GC-MS
- LC-MS
- PLNÉ AUTOMATY
- EMIT
- FPIA
- CEDIA
- ELISA
- HPLC TOX.I.S. (dříve REMEDI)
- LC-MS Cliquid (MS nadstavba TOX.I.S.)

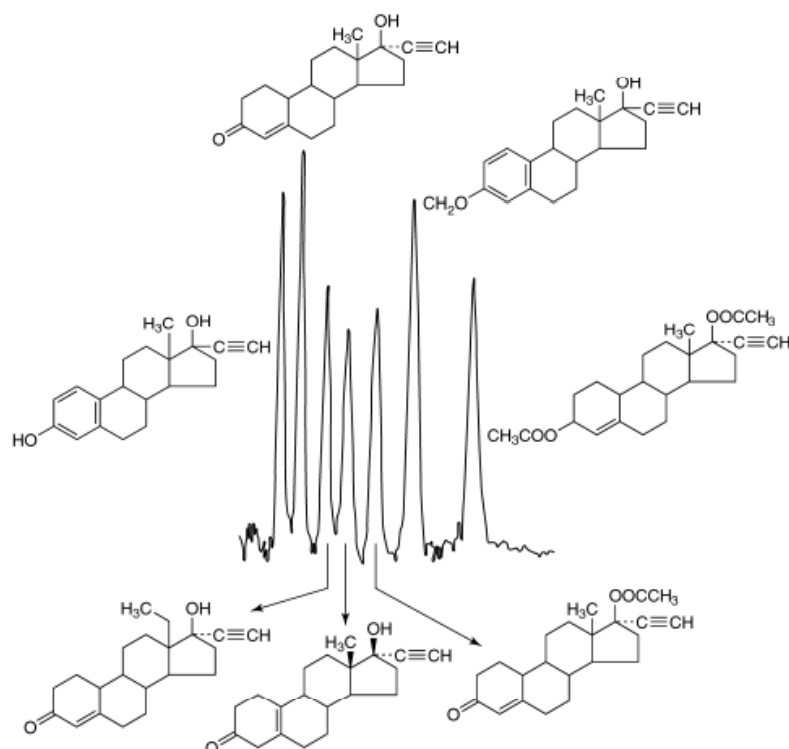

EVOLUCE TLC V ANALYTICE

HPTLC

Prominence TOX.I.S.
**HPLC/PDA for identification of drugs in
human urine-stav na ÚKBD FN HK**

- **Vývoj vhodné akvizice:** kombinace toxikologicky závažných aktuálně se vyskytujících léčiv: alprazolam, zolpidem, karbamazepin, levomepromazin, trazodon aj.
- **Ilegální návykové látky:** v případě úspěchu postavení výše uvedené akvizice, budou o službě detekovány pouze imunochemicky a identifikace statim výše uvedených lč

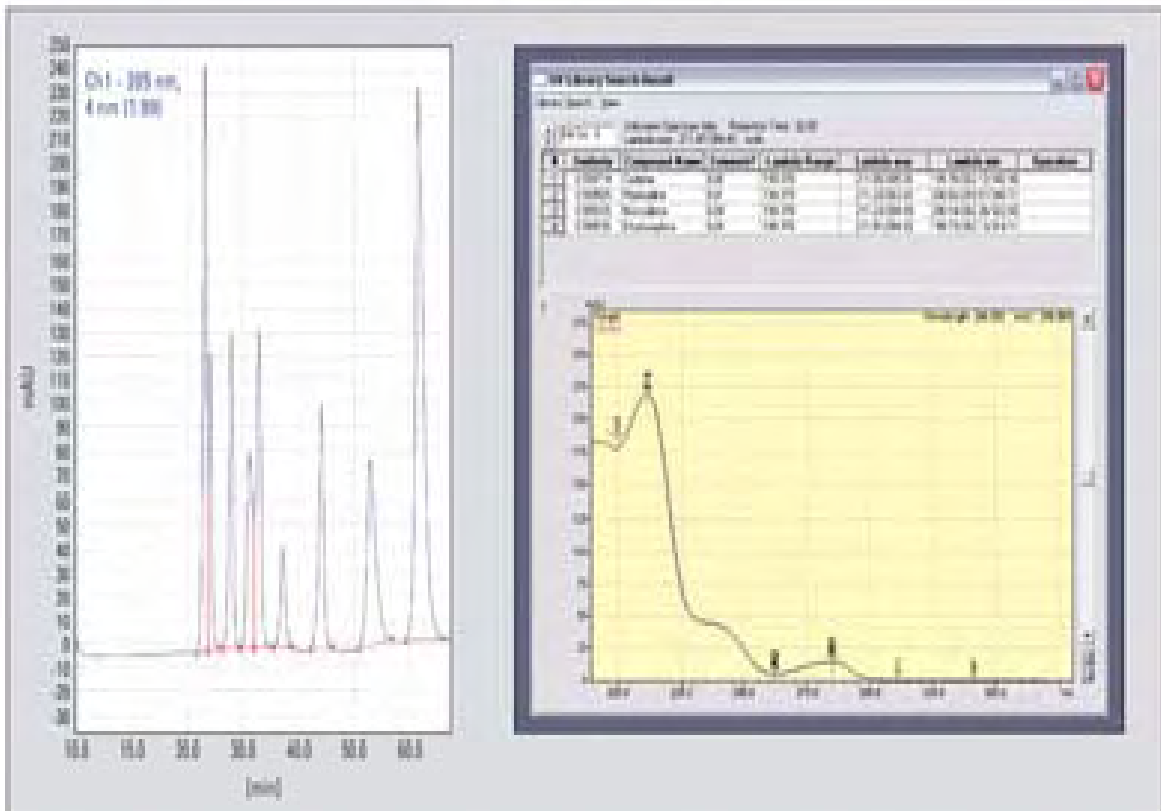

RECIPE®

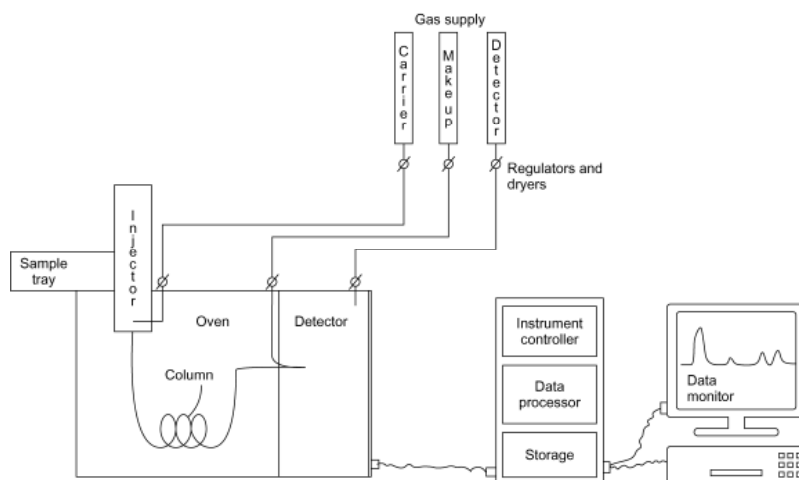
**Drogen im Urin - On-line
Analytik mit TOX.I.S.™
náhrada REMEDI DPS a UBZ**

**Dieser ClinRep® Reagenzienkit ist für
die Anwendung auf dem TOX.I.S.™
System von Shimadzu konzipiert,
einem HPLC-System, welches für das
Drogen-Screening**

TOX I.S.

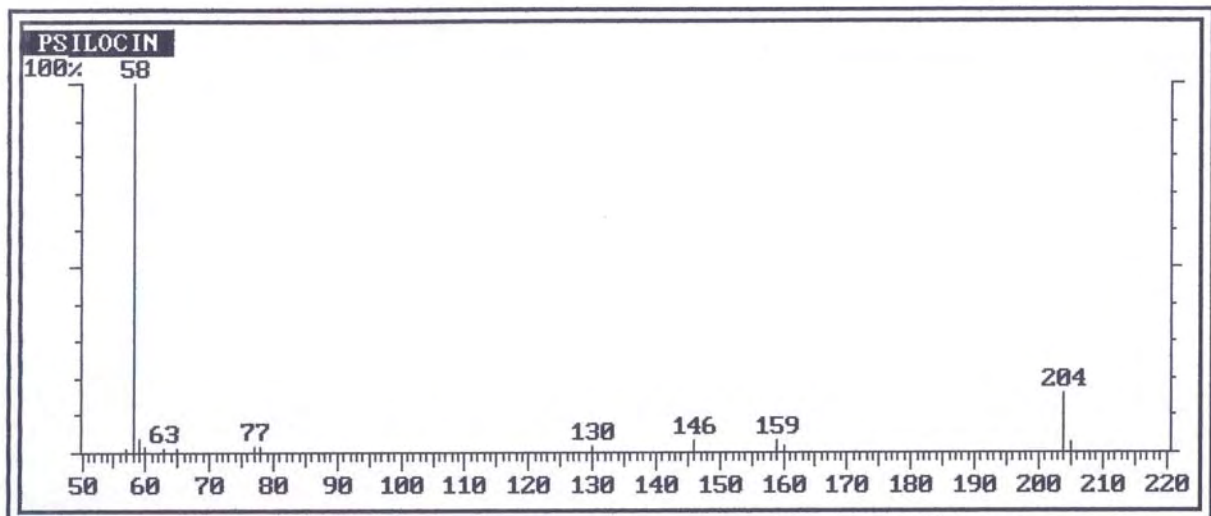
GC-MS

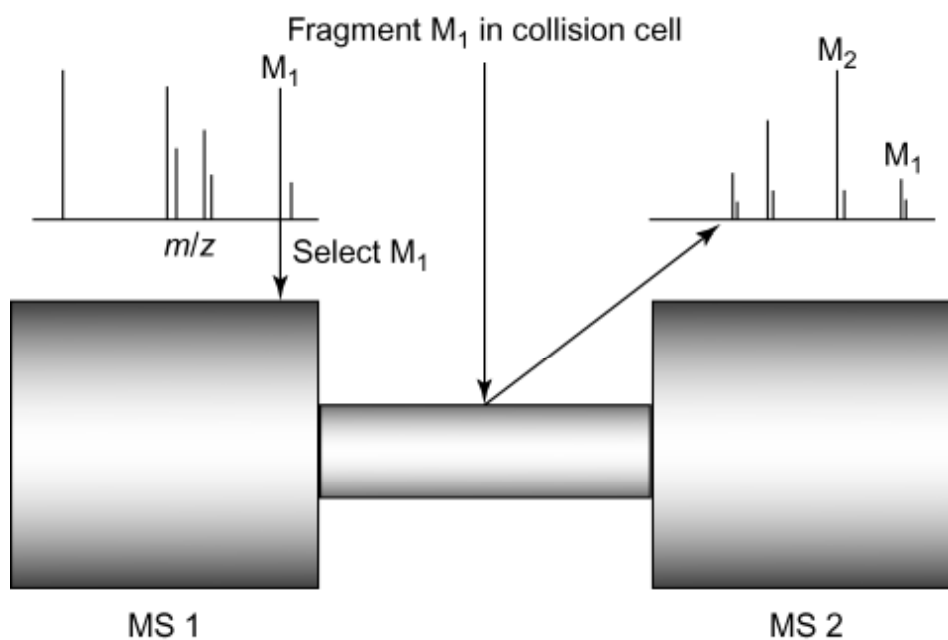
GC-MS V ANALYTICKÉ TOXIKOLOGII

- STÁLE ZLATÝ STANDARD
- EXTRAKCE
- PŘÍPADNÁ DERIVATIZACE
- SCREENING
- IDENTIFIKACE
- KONFIRMACE

GC-MS spektrum psilocinu

LC-MS-MS

IONIZACE ZA ATMOSFERICKÉHO TLAKU

- nejčastěji používané rozhraní pro spojení LC(HPLC)-MS konfigurace
- kombinace termální a pneumatické desolvatace
- limitace průtoku mobilní fáze nL/min- mL/min
- ESI
- APCI

ESI-ElectroSpray Ionization

- Princip: analyzovaný vzorek je rozprašován do oblasti s vysokým potenciálovým spádem (rozdílem). Potenciál tvoří sestava dvou elektrod: tryska ESI + vstupní elda MS optiky
- Výhody: výborná pro polární, iontové nebo basické sloučeniny – všechny, které nesou výrazný náboj, excelentní pro biopolymery

---

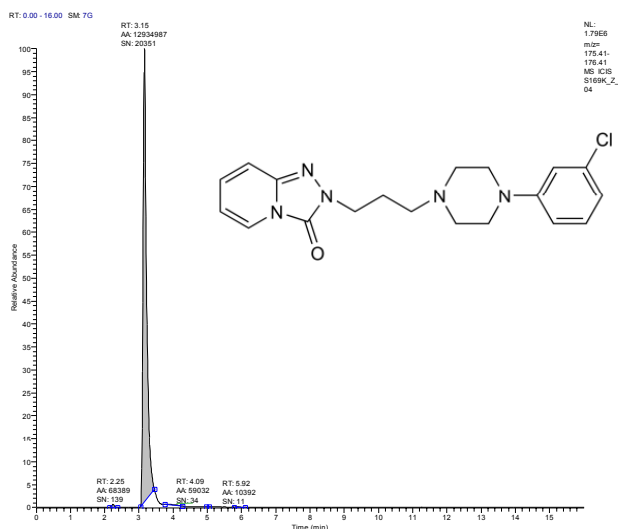
APCI-Atmospheric Pressure Chemical Ionization

- Princip: Ionizace v plynné fázi v oblasti vysokého pole koronového výboje
- Výhody: výborná pro méně polární analyty
- Nevýhoda: nelze analyzovat nad 2000 Da

Trazodon

2-[3-[4-(3-Chlorophenyl)-1-piperaziny]propyl]-1,2,4-triazolo[4,3-a]-pyridin-3(2H)-on

KOLONA: ASCENTIS-RP-AMIDE, SUPELCO, 50 x 4.6. mm,3
µm

MATRICE (MATRIX) MOČI

- voda
- endogenní interferenty nízkomolekulární
- endogenní interferenty vysokomolekulární
- exogenní interferující látky (konkurence mezi analyty na úrovni ZI), soli – **suprese iontů**
- částice sedimentu

HYDROLÝZA KONJUGOVANÝCH METABOLITŮ

Získ volných forem z důvodů:

◇ získ zplynitelných forem pro GC

◇ nedostupnost kalibrantů
konjugátů

◇ nízké koncentrace (dle IA
screeningu)

Chemická (kyselá n. bazická)

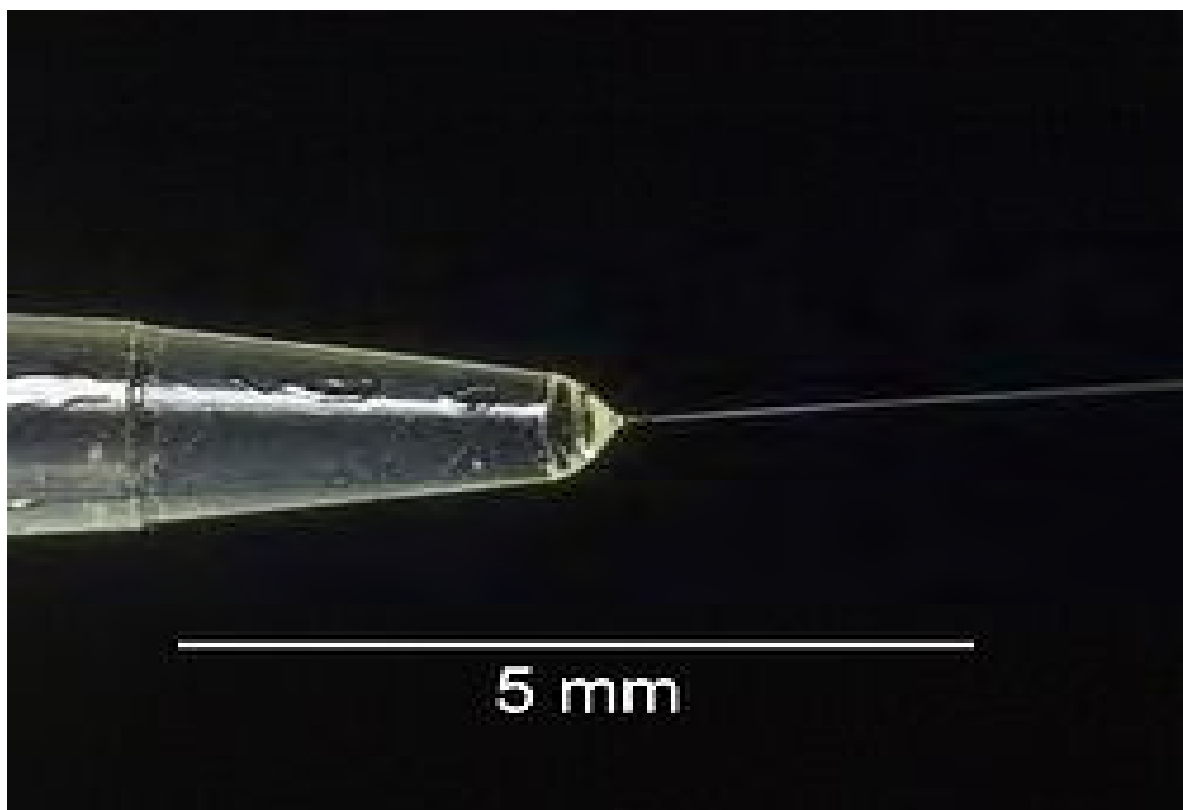
Enzymatická – vhodnější (
degradace 6-MAM po kyselé
hydrolýze)

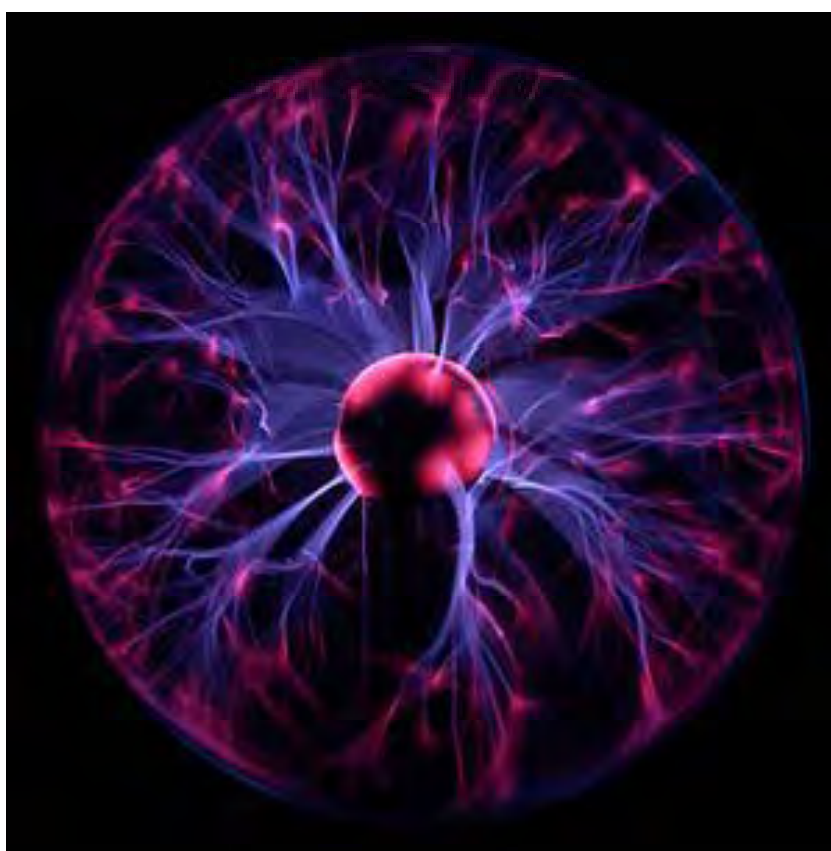
ŘEDĚNÍ V PŘÍPADĚ LC-MS

Možnost přímého nástřiku
za předpokladu, že:

- Očekávaná koncentrace
analytu > LOD
- Vodou n. MF
- **nebezpečí kontaminace
vnitřní optiky**

Photograph of a meniscus of polyvinyl alcohol in aqueous solution showing a fibre drawn from a Taylor cone by the process of electrospinning

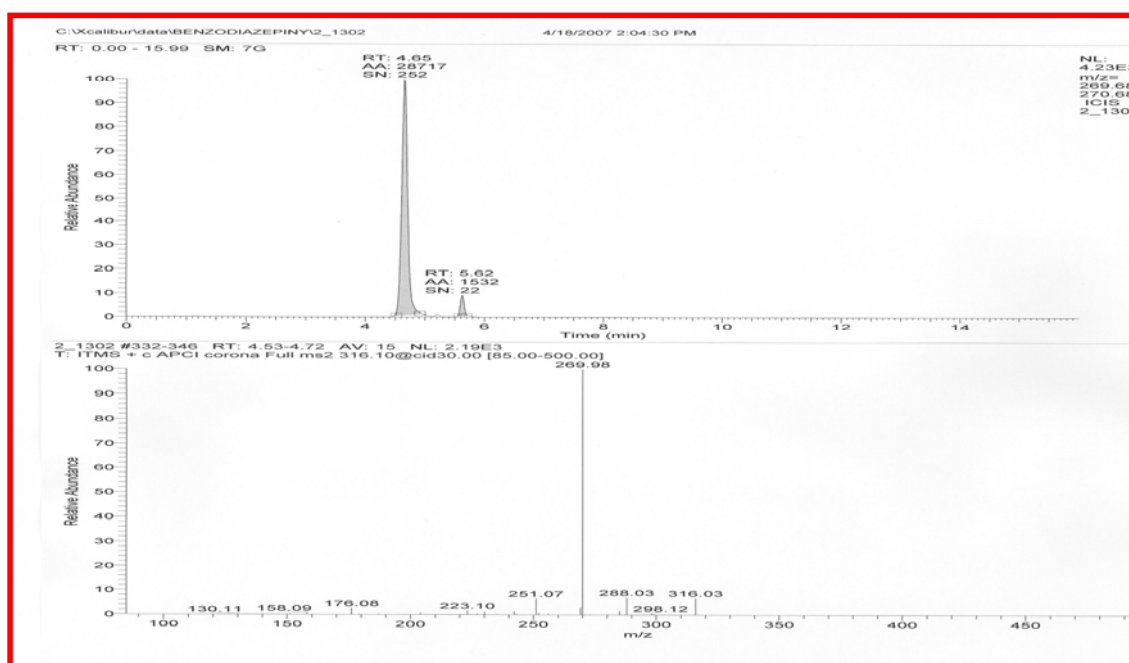

APCI perspektivní ZI s ohledem na vzorky moči

Porovnání doby přípravy anal.vz. ve screeningu GC/ITD v. LC/LIT

<i>KROK</i>	<i>GC/ITD</i>	<i>LC/LIT</i>
centrifugace	5	5
LL extrakce	10	10
supernatant	1	1
Odpařování pod N₂	5	5
derivatizace	30	0
rekonstituce	1	1
finální filtrace	0	5
<i>celková doba</i>	<i>52</i>	<i>27</i>

Příklad 2/vzorek 2_1302 MS² klonazepam v plném skenu/+APCI

Pozitivní forensní případy záchytu drog a léčiv v dopravě 2008

